

УДК 340.1+342.5+7

Березовенко Любов Сергіївна –

*викладач кафедри теорії та історії держави і права,
помічник ректора з гендерних питань
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Liubov S. Berezovenko –

*lecturer of the Department of Theory and History of State and Law,
Rector Assistant on Gender,
Odessa State University of Internal Affairs
(1 Uspenska Street, Odesa, Ukraine, 65014)
<https://orcid.org/0000-0002-8941-751X>*

Ткач Вікторія Олександрівна –

*здобувачка вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Victoria O. Tkach –

*seeker for higher education at the first level
Faculty of Civil and Commercial Justice
National University “Odesa Law Academy”
(23 Fontanska road, Odesa, Ukraine, 65009)*

Яновська Світлана Миколаївна –

*здобувачка вищої освіти за другим (магістерським) рівнем
за спеціальністю 081 Право
Міжнародний класичний університет імені Пуліна Орлика
stroy-expertiza@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0004-2705-7127>*

Svitlana M. Yanovska –

*seeker for higher education at the second (master's) level
in the specialty 081 Law,
Philip Orlyk International Classical University
(2 Kotelnikova Street, Nikolayev, Ukraine, 54003)
stroy-expertiza@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0004-2705-7127>*

Розвиток тринадцяти інноваційних редакцій перспективного Конституційного кодексу з найбільш ефективного, раціонального та якісного пізнання, визнання, забезпечення, попередження порушення та відновлення правового статусу соціосуб'єктів і невідворотного притягнення правопорушника до юридичної відповідальності: частина 1

Науковій апробації представлено розвиток деяких з тринадцяти редакцій статей перспективного Конституційного кодексу України чи будь-якої іншої держави зі становлення інноваційної парадигми правової держави та правового статусу соціосуб'єктів. Звернуто особливу увагу на базисні складові категорії правового статусу соціосуб'єктів, а також на головний обов'язок держави та основну спрямованість діяльності державних органів, гарантом неухильного, однакового та точного

виконання якого виступають президент держави та органи прокуратури як своєрідна наглядова гіпергілка державної влади, складає найбільш ефективне, раціональне та якісне пізнання, правове визнання, забезпечення реалізації та найбільш повне відновлення порушеного правового статусу соціосуб'єктів.

Ключові слова: інноваційна парадигма правового статусу соціосуб'єктів; право, свободи, обов'язки і інтереси громадян та інших соціосуб'єктів; головний конституційний обов'язок держави; президент держави та органи прокуратури як своєрідна наглядова гіпергілка державної влади.

L.S. Berezovenko, Victoria O. Tkach, S.M. Yanovska Development of Thirteen Innovative Editions of the Prospective Constitutional Code on the Most Effective, Rational and Qualitative Knowledge, Recognition, Provision, Prevention of Violation and Restoration of the Legal Status of Social Entities and the Inevitable Bringing of the Offender to Legal Responsibility: Part 1

The development of some of the thirteen redactions of the articles of the prospective Constitutional Code of Ukraine or any other state on the formation of an innovative paradigm of the legal state and of the legal status of social subjects is presented for scientific approval.

Particular attention is paid to the definition of the essence of rights, freedoms, duties and interests as the basic component categories of the legal status of social entities. It is emphasized, that the main constitutional duty of the state and the main focus of the activities of state bodies, the guarantor of the consistent, uniform and accurate implementation of which is the president of the state and the prosecutor's office as a kind of supervisory hyperbranch of state power, is the most effective, rational and high-quality knowledge, legal recognition, provision implementation and the most complete restoration of the violated legal status of social entities, as well as the inevitable bringing of the person guilty of such a violation of the legal status to the appropriate type and nature and degree of severity of legal responsibility.

The essence of the external and internal balance and deterioration of the legal status of social subjects, as well as the anti-delict duty of every citizen to prevent and stop criminal and other offenses, is revealed.

The wording of the article on the illogicality of using the rights, freedoms, duties and/or interests of one social subject at the expense of a corresponding violation of a certain basic category of the legal status of another social subject is outlined.

It is proposed to define the essence of the highest social values and the limits of their violation in the presence of only certain exceptional circumstances.

The essence and comprehensive list of general legal circumstances, that exclude the antisociality of an act are outlined, as well as the essence and list of general legal circumstances, that exclude or mitigate or aggravate the guilt of a person, who has committed an antisocial act.

Keywords: an innovative paradigm of the legal status of social entities; the rights, freedoms, duties and interests of citizens and other social entities; the main constitutional duty of the state; the president of the state and the prosecutor's office as a kind of supervisory hyperbranch of state power.

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняного конституційного законодавства свідчить, з однієї сторони, про суто формальну наявність цілої низки достатньо потужних регуляторів так званого «головного обов'язку держави з утвердження та забезпечення прав та свобод людини» у відповідності із вимогами ч. 2 ст. 3 Основного закону [19]; гарантом чого є, згідно вимог ч. 2 ст. 102 Конституції України, президент держави [19]; безумовне і найбільш правильне виконання чого, у свою чергу, гарантується й низкою інших норм Основного закону, зокрема, ч. 1 ст. 3, згідно якої «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність

і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [19]; ч. 1 ст. 8 – «в Україні визнається і діє принцип верховенства права» [19]; ч. 3 ст. 22 – «при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод» [19]; ч. 6 ст. 55 – «кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань» [19]; ч. 1 ст. 58 – «закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи» [19]; та ін. З іншої

сторони, фактична відсутність належного виконання викладених та інших норм вітчизняного основного закону й обумовлює поступове погіршення з дня їх прийняття рівня життя переважної частини населення нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З урахуванням викладеного у низці наукових та інших публікацій спільними зусиллями О.А. Кириченка, Ю.О. Ланцедової та О.С. Тунтули розроблено **інноваційні редакції тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу із докорінного реформування цитованих та інших норм основного закону, що мають належну доктринальну, проектну законодавчу та іншу прикладну основу для розбудови реальної правової держави у будь-якій країні світу, а, як наслідок, й для як становлення прокуратури як правової руки президента держави і четвертої наглядової гілки влади із неухильного, точного і одноманітного виконання суб'єктами владних повноважень і всіма іншими без винятку соціосуб'єктами держави, так й найбільш ефективного, раціонального та якісного пізнання, визнання, забезпечення реалізації, попередження можливого порушення та оперативного найбільш повного відновлення правового статусу соціосуб'єктів і невідворотного притягнення порушника даного правового статусу до належного виду та рівня суворості юридичної відповідальності** [1, с. 21-34; 2, с. 38-42; 3, с. 2271-2300; 5, с. 849-865; 6, с. 237-283; 7, с. 162-180; 10, с. 68-84; 11, с. 65-70; 12, с. 457-483; 13, с. 2015-2043; 14, с. 2557-2585; 15, с. 1489-1517; 16, с. 1489-1517; 17, с. 2027-2055; 18, с. 148-153; 21, с. 59-64; 22, с. 49-57; 23, с. 71-76; та ін.], з тим, щоб народ не був змушений завдатися до можливостей з подолання адміністративного та іншого свавілля суб'єктів владних повноважень та інших соціосуб'єктів, передбачених в абз. 3 Преамбули Загальної декларації прав людини в якості останнього засобу [4].

Невирішені раніше проблеми. Разом з тим викладені інноваційні редакції статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу вказаний авторський колектив та інші

представники наукової школи юриспруденції професора постійно удосконалює у тій чи іншій частині, що доречно піддавати належній науковій апробації лише у сукупності як тісно пов'язані між собою положення нової парадигми правового статусу (прав, свобод, обов'язків, інтересів, громадянина та інших соціосуб'єктів – фізичних осіб та держави і міждержавних утворень.

Метою статті є розвиток, презентація і достатньо широка наукова апробація одного із останніх варіантів розвитку інноваційних редакцій статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу, а також започаткування відповідної широкої коректної наукової дискусії з метою розробки загально прийнятого варіанту вирішення даної надто важливої проблеми зі створення принципово нової парадигми правового статусу соціосуб'єктів.

Викладення основного матеріалу. Вказані інноваційні редакції тринадцяти статей Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу доцільно викласти у першій частині двох взаємопов'язаних фахових наукових статей у розвитку у наступній редакції відповідних статей :

I. «Склад соціосуб'єктів», що має бути розміщена у порядку пояснення термінів та понять перспективного Конституційного кодексу, а рівно будь-якої іншої країни світу таким чином :

«Соціосуб'єктами в контексті їх правового статусу є :

1. Фізичні особи.
2. Юридичні особи.
3. Держава як суммативне утворення фізичних та юридичних осіб.
4. Міждержавні установи як суммативні утворення фізичних та юридичних осіб різних держав» [5, с. 849; 6, с. 238; 7, с. 162; 8, с. 9; 9, с. 54; 10, с. 68].

II. «Сутність і перелік базисних складових категорій правового статусу соціосуб'єктів», що також має бути розміщена у порядку пояснення термінів і понять даного кодексу у такій редакції :

«Правовий статус соціосуб'єктів складається з наступних базисних категорій :

1. Право, що являє собою можливість певного соціосуб'єкта скористатися конкретним

позитивним результатом суспільного розвитку, коли негативний результат суспільного розвитку може стати такою можливістю тільки за наявності Національної програми з повного викорінення цього негативного результату або, принаймні, з максимально можливої мінімізації його рівня [5, с. 849-850; 6, с. 238; 7, с. 162-163].

2. Свобода - за наявності акценту уваги на альтернативності і на безперешкодності вибору перерахованими соціосуб'єктами такої можливості [5, с. 850; 6, с. 239; 7, с. 163; 8, с. 8].

3. Обов'язок, тобто необхідність виконати соціосуб'єктом певний встановлений державою припис, що підтримується безпосереднім (прямим) та/чи делегованим державним примусом [8, с. 9].

4. Інтерес, тобто можливість соціосуб'єкта використовувати в своїх цілях таке право, свободу та/чи обов'язок іншого соціосуб'єкта» [5, с. 850; 6, с. 239; 7, с. 163; 8, с. 9; 9, с. 54; 10, с. 68].

III. «Зовнішня і внутрішня збалансованість правового статусу соціосуб'єктів», що, як і всі наступні редакції статей інноваційного розуміння найбільш ефективного, раціонального та якісного пізнання, визнання, забезпечення і дотримання правового статусу фізичних осіб та інших соціосуб'єктів, оперативного попередження порушення даного правового статусу і в разі порушення його максимально повного відновлення, повинні бути викладені вже у вигляді самостійних статей цього кодексу :

«Збалансованість правового статусу соціосуб'єктів проявляється в тому, що фізичні особи за правовим статусом рівні від народження, тобто принципово мають рівний природний правовий статус.

Внутрішній баланс правового статусу соціосуб'єкта забезпечується тим, що певний обсяг його прав, свобод та інтересів повинен обумовлювати появу відповідного обсягу його обов'язків.

Зовнішній баланс правового статусу соціосуб'єктів проявляється у співвідношенні правового статусу одного соціосуб'єкта щодо правового статусу іншого соціосуб'єкта, що визначається віком і станом здоров'я людини, а також тим, який саме напрямок громадської діяльності та з яким власне обсягом повноважень

здійснюють ці соціосуб'єкти» [7, с. 163; 10, с. 69].

IV. «Антиделіктний обов'язок кожного громадянина попереджати і припиняти правопорушення» :

«Кожна людина зобов'язана попередити або припинити будь-яке правопорушення, в т. ч. й кримінальне, якщо при цьому йому не можуть бути заподіяні істотні і більшого розміру збитки, а суб'єкт владних повноважень певного антиделіктного органу зобов'язаний попереджати та/чи припиняти такі правопорушення у будь-якій ситуації, за винятком очевидного досягнення цієї мети лише ціною його життя [7, с. 163].

При цьому кожна позанормативна антисоціальна девіантна поведінка фізичної особи має бути поставлена в залежність від причини перевищення позанормативності в умови такого посиленого застосування державного примусу, що дозволяє попереджати виникнення такого роду діяння, вихід якого за межі норми не обумовлений певним психічним чи іншим захворюванням особи, в межах норми в умовах немедичних установ спеціального типу (дитячі спеціальні установи, виправно-виховні або виправно-трудові установи та ін.), а якщо позанормативність поведінки обумовлена психічним або іншим захворюванням особи - в умовах медичних установ спеціального типу» [7, с. 163-164; 10, с. 69].

VI. «Алогічність використання прав, свобод, обов'язків та/чи інтересів одного соціосуб'єкта за рахунок відповідного порушення певної базисної категорії правового статусу іншого соціосуб'єкта» :

«Є правопорушенням використання прав, свобод, обов'язків та/чи інтересів одного соціосуб'єкта за рахунок відповідного порушення певної базисної категорії правового статусу іншого соціосуб'єкта, в будь-якому випадку забезпечення правового статусу певної групи меншості соціосуб'єктів за рахунок відповідного порушення певної базисної категорії правового статусу аналогічної групи більшості соціосуб'єктів, за винятком випадків, передбачених і належним чином компенсаційне врегульованих законом» [10, с. 72].

VII. «Базисний конституційний обов'язок держави і державних органів» :

«Базисний обов'язок держави та основну спрямованість діяльності державних органів, гарантом неухильного, однакового та точного виконання якого виступають президент держави та органи прокуратури як своєрідна наглядова гіпергілка державної влади, складає найбільш ефективне, раціональне та якісне :

1. Пізнання природного (основаного на загальнолюдських цінностях та принципі справедливості) правового статусу (прав, свобод, обов'язків, інтересів) соціосуб'єктів (фізичних чи юридичних осіб або держави чи міждержавних установ) [12, с. 463].

2. Правове визнання природного правового статусу соціосуб'єктів (перетворення природних прав, свобод, обов'язків та інтересів соціосуб'єктів у суб'єктивний правовий статус фізичних та юридичних осіб, держави та міждержавної установи, тобто у врегульований певною нормою конкретного правового акта) [12, с. 464; 23, с. 71].

3. Забезпечення належної реалізації названого правового статусу всіх соціосуб'єктів, які постійно або тимчасово проживають на території держави [23, с. 72].

4. Оперативне попередження порушення правового статусу вказаних соціосуб'єктів.

5. Проведення кожної зі стадій подолання кримінальних та інших правопорушень з метою :

5.1. Відновлення порушеного права, свободи, обов'язку та/або інтересу певного соціосуб'єкта за допомогою :

5.1. Відшкодування збитків (шкоди та втраченої вигоди):

5.1.1. Фізичної та/чи матеріальної та/або первинної моральної шкоди та вторинної моральної шкоди.

5.1.2. Втраченої вигоди.

5.2. Іншого відновлення порушеного правового статусу соціосуб'єкта.

5.3. Неминуче притягнення особи, винної у такому порушенні правового статусу певного соціосуб'єкта, до відповідного виду і характеру та належного ступеня суворості юридичної відповідальності» [12, с. 464; 23, с. 72].

При цьому доцільно роз'яснити, що в одній із авторських публікацій [6, с. 253-254] пропонувалася наступна аргументація необхідності поділу моральної шкоди на вказані різновиди та розкриття сутності кожного із різновидів моральної шкоди :

1. Первинної моральної шкоди, що є грошовим чи іншим матеріальним виміром відповідного рівня тих страждань, що потерпілий отримав у зв'язку із заподіянням шкоди його особистим немайновим благам, якими, відповідно до вимог ч. 1 ст. 270 «Види особистих немайнових прав» ЦК України, є право на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості [10, с. 72-73; 24].

2. Вторинної моральної шкоди, що є грошовим чи іншим матеріальним виміром відповідного рівня тих страждань потерпілого, що він поніс у зв'язку заподіянням йому :

2.1. Фізичної шкоди, тобто тілесного болю, побоїв та/чи тілесних ушкоджень та/або психічних страждань та/чи розладів [10, с. 73].

2.2. Та/або матеріальної (майнової) шкоди.

2.3. Та/або первинної моральної шкоди [10, с. 73].

ІХ. «Сутність погіршення правового статусу соціосуб'єктів» :

«Погіршенням правового статусу соціосуб'єктів є :

1. Звуження існуючого змісту та/або обсягу прав та/чи свобод та/або інтересів фізичних та/чи юридичних осіб або незбалансоване розширення змісту та/чи обсягу їх обов'язків [7, с. 174].

2. Розширення існуючого змісту та/або обсягу прав, свобод та/чи інтересів держави та/чи міждержавних утворень або незбалансоване звуження змісту та/або обсягу їх обов'язків.

Не є погіршенням або покращенням правового статусу фізичних та/чи юридичних осіб розширення існуючого змісту та/або обсягу обов'язків фізичних та/чи юридичних осіб або звуження змісту та/чи обсягу обов'язків держави та/чи міждержавних утворень, що збалансовано відповідним розширенням змісту та/або обсягу прав, свобод та/чи інтересів фізичних та/або юридичних осіб» [7, с. 175; 10, с. 79].

Х. «Найвищі соціальні цінності і межі їх порушення при наявності тільки певних виняткових обставин» :

«В державі визнаються найвищими соціальними цінностями наступні базисні прояви правового статусу людини з таким вичерпним переліком обставин, за наявності яких тільки і можливо їх порушення :

1. Життя людини, якого він може бути позбавлений лише на підставі :

1.1. Обвинувального вироку суду, що вступив в законну силу, за вчинення окремо або в складі іншого кримінального правопорушення умисного вбивства при обтяжуючих обставинах, розкрадання будь-яким способом майна в особливо великих розмірах (що в шість і більше разів перевищує місячний дохід потерпілого фізичної особи, а щодо державного майна - в дванадцять і більше разів середньомісячну заробітну плату, коли при триваючому розкраданні враховується найменший розмір місячного доходу потерпілого фізичної особи або середньомісячної заробітної плати) та за отримання хабара в особливо великих розмірах (що визначається аналогічно, в залежності від того, у вигляді грошей та/чи іншого майна фізичної або юридичної особи хабар отримано) [10, с. 79-80].

1.2. Обставин, вказаних у п. 4 і п. 5 статті VIII цього кодексу.

1.3. Обставин припинення втечі особи, законно затриманої чи позбавленої свободи [7, с. 175-176; 10, с. 80].

1.4. Обставин припинення втечі особи, яка вчинила повний склад чи замах на розкрадання майна, окремо чи в складі інших кримінальних правопорушень, умисне заподіяння тілесних ушкоджень або вбивство людини чи збройний напад із будь-якою метою на фізичну особу чи будь-який інший об'єкт, в процесі затримання даної особи при вчиненні вказаного кримінального правопорушення або відразу після його вчинення чи в будь-який інший в ситуації, що виключає сумніви щодо того, що вказане кримінальне правопорушення вчинено саме цією особою [7, с. 176].

2. Здоров'я людини, якій допускається заподіяння тілесних ушкоджень тільки при обставинах, вказаних в п. п. 1.2-1.4 цієї статті.

3. Честь, гідність, безпека і недоторканність людини, порушення яких

допускається тільки в контексті обставин, вказаних у п. 1 цієї статті, і лише в тій мірі, що необхідна для досягнення тільки вказаної в цьому ж пункті цілі, а також якщо порушення вказаних цінностей становить сутність належного ступеня карально-виховної юридичної відповідальності, що призначена та/чи застосована відповідними державними органами чи іншими суб'єктами, яким такі повноваження делеговані певним положенням закону, з метою подолання антисоціальної девіантної поведінки певної особи, її покарання і перевиховання, реалізації супутньої і відновлювальної юридичної відповідальності.

4. Недоторканність житла та/або іншого його законного володіння та/чи майна людини, порушення чого допускається тільки в контексті обставин, вказаних у п. 3 цієї статті, а також з метою проведення отримуючих слідчих дій по антикримінальній справі, забезпечення у цій справі відшкодування збитків та/чи конфіскації майна, в інтересах суспільної безпеки та/або порятунку життя, здоров'я та/чи майна іншої людини та/або майна юридичної особи» [7, с. 176; 10, с. 80].

ХІІ. «Сутність і вичерпний перелік загальноправових обставин, що виключають антисоціальність діяння» :

«Передбачені Особливою частиною Антикримінального, Адміністративного, Трудового, Де-факто майново-договірного або Де-юре майново-договірного кодексу України (а рівно іншої держави світу) діяння втрачають свою антисоціальність і перетворюються в правомірні суспільно корисні діяння за наявності таких обставин, як заподіяння збитків (шкоди та упущеної вигоди) при (внаслідок) :

- 1) конкуренції норм права [7, с. 179-180];
- 2) короткочасній конкуренції правових статусів різних соціосуб'єктів [7, с. 180];
- 3) необхідній обороні;
- 4) крайній необхідності;
- 5) виправданому ризику;
- 6) затриманні особи, яка вчинила правопорушення;
- 7) психічному або фізичному впливі;
- 8) виконанні законного наказу чи розпорядження;
- 9) здійсненні спеціального завдання із попередження, виявлення, припинення і

розкриття організованої групи правопорушників» [7, с. 180].

Після викладу вказаного переліку обставин, що виключають антисоціальність діяння, має бути приведені визначення сутності, підстав та меж дії кожного із таких обставин в контексті подолання конкретного виду правопорушення [7, с. 181; 10, с. 83].

ХІІІ. «Сутність і перелік загальноправових обставин, що виключають або пом'якшують чи обтяжують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння» :

1) обставини, що виключають вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння :

1.1) паранещасний випадок (при заподіянні діянням істотних і більших збитків) або параказус (в разі заподіяння діянням менш, ніж істотні, збитки);

1.2) неосудність;

1.3) обмежена осудність [10, с. 83];

1.4) юридична та фактична помилка [10, с. 84];

1.5) уявна обставина, що виключає антисоціальність діяння;

2) обставини, що пом'якшують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння : (приблизний перелік такого роду обставин);

3) обставини, що обтяжують вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння : (вичерпний перелік такого роду обставин)» [7, с. 181; 10, с. 84].

Після викладу даного переліку обставин, що виключають або пом'якшують чи обтяжують

вину особи, яка вчинила антисоціальне діяння, має бути розкрита сутність кожного з названих обставин [7, с. 181; 10, с. 84].

Висновки. Представлені у двох взаємопов'язаних фахових наукових статтях інноваційні редакції тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України, а рівно будь-якої іншої держави світу із докорінного реформування низки статей основного закону мають належну доктринальну, проектну законодавчу та іншу прикладну основу для розбудови реальної правової держави у будь-якій країні світу, а, як наслідок, й для як становлення прокуратури в якості правової руки президента держави і четвертої наглядової гілки влади із неухильного, точного і одноманітного виконання суб'єктами владних повноважень і всіма іншими без винятку соціосуб'єктами держави, так й найбільш ефективного, раціонального та якісного пізнання, визнання, забезпечення реалізації, попередження можливого порушення та оперативного найбільш повного відновлення правового статусу соціосуб'єктів і невідворотного притягнення порушника даного правового статусу до належного виду і характеру та рівня суворості юридичної відповідальності. Проте даний варіант не претендує на остаточність і може бути удосконалений спільними зусиллями всіх зацікавлених осіб у процесі широкої коректної наукової дискусії.

Список використаних джерел:

1. Боксгорн А.В. Розвиток інноваційних редакцій тринадцяти статей перспективного Конституційного кодексу України у частині забезпечення дотримання і максимально можливого відновлення правового статусу громадян. *The Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права.* 2022. № 98. С. 21-34. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/bokshorn_98.pdf (дата звернення 5.11.2023).

2. Бондаренко І.В. Інноваційні конституційні основи забезпечення дотримання та відновлення правового статусу громадян у контексті розвитку євроінтеграційних процесів: частина 2. Нове українське право. Вип. 6. Том 1. 2022. С. 38-42. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/issue/view/11/11> (дата звернення 5.11.2023).

3. Бондаренко И.В. Основы использования достоверных и недостоверных сведений в юридическом либо журналистском расследовании или в публичной дискуссии: учеб. пособие / под ред. А.А. Кириченко. Киев: Издатель Назаров О. А., 2023. 2340 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a>

4. Загальна декларація прав людини (рос/укр). Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 5.11.2023).

5. Кириченко А.А., Тунтула А.С. Блестящие или пронизанные откровенной коррупцией и явным непрофессионализмом ничтожные результаты конкурса в кассационные суды, ВАС и АП ВАС. Системное правовое исследование: монография. 2-е изд. Киев: Издатель Назаров О.А., 2019. 888 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1FXM-oqkvtJFUpLQQ6B_TgLyoyTR11amM/view (дата звернення 5.11.2023).

6. Кириченко О.А., Тунтула О.С. Інноваційне розуміння забезпечення, дотримання та відновлення за Основним законом правового статусу різних видів соціосуб'єктів. Лекція № 1. Курс лекцій з навчальної дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн»: навч. посібник. Київ: Видавець Назаров О. А., 2019. 304 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1QaXm6_yBamYIqNUUDj6nKXJ0JD60e1-f/view (дата звернення 5.11.2023).

7. Кириченко А. А., Ланцедова Ю.А. Антикоррупционная парадигма: системное правовое исследование: монография / под ред. А. А. Кириченко. Киев: Издатель Назаров О. А., 2020. 668 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1GgzJg8MBNfWs1j7v2l5PR5CNUw9D9j7q/view> (дата звернення 5.11.2023).

8. Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С. Інновації юриспруденції і законодавства в фармацевтичній діяльності: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O., 2020. 97 с. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/30> (дата звернення 5.11.2023).

9. Кириченко О. А., Ланцедова Ю. О., Тунтула О. С. Інновації юриспруденції та законності у сфері транспорту і транспортних технологій: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O., 2021. 95 с. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/37> (дата звернення 5.11.2023).

10. Кириченко О. А., Тунтула О. С., Ткач Ю. Д. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 с. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40> (дата звернення 5.11.2023).

11. Кириченко А., Шимченко А. Конституционные основы наиболее эффективного, рационального и качественного соблюдения, предупреждения нарушения и максимально полного восстановления правового статуса физических лиц и иных социосубъектов: часть вторая. *Visegrad Journal on Human Rights*. Рецензоване закордонне видання. Братислава, Словенія. 2021. № 5. С. 65-70. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf (дата звернення 5.11.2023).

12. Кириченко О. А., Ткач Ю.Д., Бондаренко І.В. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O.; Київ: Видавець Назаров О. А., 2022. 2-ге вид. 1012 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/6733-kirichenko-o-a-tkach-yu-d-bondarenko-i-v-innovatsiji-yurisprudentsiji-v-zabezpechenni-zhurnalistskoji-galuzi-prava-ta-mediabezpeki-monografiya-varshava-rs-global-sp-z-o-o-kijiv-vidavets-nazarov-o-a-2022-2-ge-vid-1008-s> (дата звернення 5.11.2023).

13. Кириченко О. А., Бондаренко І.В. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O.; Київ: Видавець Назаров О. А., 2022. 3-тє вид. 2080 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (дата звернення 5.11.2023).

14. Кириченко О. А., Бондаренко І.В. Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O.; Київ: Видавець Назаров О. А., 2022. 4-тє вид. 2624 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (дата звернення 5.11.2023).

15. Кириченко А.А., Бондаренко І.В. Инновационные основы легитимного массмедийного и иного обнародования достоверных и недостоверных сведений в условиях военного положения: учеб. пособие. 4-тое изд. Киев: Издатель Назаров О. А., 2022. 336 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/6872-kirichenko-a-a-bondarenko-i-v-innovatsionnye-osnovy-legitimnogo-massmedijnogo-i-inogo-obnarodovaniya-dostovernikh-i-nedostovernikh-svedenij-v-usloviyakh-voennogo-polozheniya-ucheb-posobie-4-toe-izd-kiev-izdatel-nazarov-o-a-2022-336-s> (дата звернення 5.11.2023).

16. Кириченко А.А., Бондаренко И.В. Инновационные основы легитимного массмедийного и иного обнародования достоверных и недостоверных сведений в условиях военного положения: учеб. пособие. 5-тое изд. Киев: Издатель Назаров О. А., 2022. 1684 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (дата звернення 5.11.2023).

17. Кириченко А.А., Бондаренко И.В. Инновационные основы легитимного массмедийного и иного обнародования достоверных и недостоверных сведений в условиях военного положения: учеб. пособие. 6-тое изд. Киев: Издатель Назаров О. А., 2022. 2244 с. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (дата звернення 5.11.2023).

18. Кириченко О.А. Інноваційні конституційні основи забезпечення дотримання та відновлення правового статусу громадян у контексті розвитку євроінтеграційних процесів: частина 1. Нове українське право. Вип. 6. Том 1. 2022. С. 148-153. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/issue/view/11/11> (дата звернення 5.11.2023).

19. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом № 27-ІХ від 3 вересня 2019 р., ВВР, 2019, № 38, ст. 160. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (дата звернення 5.11.2023).

20. Кримінальний кодекс України: закон України від 5 квітня 2001 р., № 2341-ІІІ. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2001, № 25–26, ст. 131, зі змінами згідно із законом № 3233-ІХ від 13 липня 2023 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 5.11.2023).

21. Ланцедова Ю., Брилев В. Конституционные основы наиболее эффективного, рационального и качественного соблюдения, предупреждения нарушения и максимально полного восстановления правового статуса физических лиц и иных социосубъектов: часть первая. *Visegrad Journal on Human Rights*. Рецензоване закордонне видання. Братислава, Словенія. 2021. № 5. С. 59-64. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf (дата звернення 5.11.2023).

22. Тунтула А.С., Шличек А.Ю. Система новых доктрин и концепций правового статуса молодежи: приглашение к дискуссии. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. № 38. С. 46-66. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2017/04/shlychek_tuntula_38.pdf (дата звернення 5.11.2023).

23. Тунтула А., Бондаренко О. Конституционные основы наиболее эффективного, рационального и качественного соблюдения, предупреждения нарушения и максимально полного восстановления правового статуса физических лиц и иных социосубъектов: часть третья. *Visegrad Journal on Human Rights*. Рецензоване закордонне видання. Братислава, Словенія. 2021. № 5. С. 71-76. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf (дата звернення 5.11.2023).

24. Цивільний кодекс України: закон України від 16 січня 2003 р. № 435-ІV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № № 40-44, ст. 356, зі змінами згідно закону № 3320-ІХ від 10 серпня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 5.11.2023).

References:

1. Bokshorn A.V. Rozvytok innovatsiinykh redaktsii trynadtsiaty statei perspektyvnoho Konstytutsiinoho kodeksu Ukrainy u chastyni zabezpechennia dotrymanna i maksymalno mozhlyvoho vidnovlennia pravovoho statusu hromadian. *The Journal of Eastern European Law. Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. 2022. № 98. S. 21-34. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2022/05/bokshorn_98.pdf (data zvernennia 5.11.2023).

2. Bondarenko I.V. Innovatsiini konstytutsiini osnovy zabezpechennia dotrymanna ta vidnovlennia pravovoho statusu hromadian u konteksti rozvytku yevrointehratsiinykh protsesiv: chastyna 2. Nove ukrainske pravo. Vyp. 6. Tom 1. 2022. S. 38-42. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/issue/view/11/11> (data zvernennia 5.11.2023).

3. Bondarenko Y.V. Osnovi yspolzovaniya dostovernikh y nedostovernikh svedenyi v yurydycheskom lybo zhurnalystskom rassledovanyy uly v pablychnoi dyskussyy: ucheb. posobyie / pod red. A.A. Kyrychenko. Kyev: Yzdatel Nazarov O. A., 2023. 2340 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a>

4. Zahalna deklaratsiia prav liudyny (ros/ukr). Pryiniata i proholoshena v rezoliutsii 217 A (III) Heneralnoi Asamblei vid 10 hrudnia 1948 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (data zvernennia

5.11.2023).

5. Kyrychenko A.A., Tuntula A.S. Blestiaschchye yly pronyzannye otkrovennoi korruptsyei y yavnim neprofessionalizmom nychtozhnie rezultaty konkursa v kassatsyonnie sudi, VAS y AP VAS. Systemnoe pravovoe yssledovanye: monohrafiya. 2-e yzd. Kyev: Yzdatel Nazarov O.A., 2019. 888 s. URL: https://drive.google.com/file/d/1FXM-oqkvTJFUpLQQ6B_TgLyoyTR11amM/view (data zvernennia 5.11.2023).

6. Kyrychenko O.A., Tuntula O.S. Innovatsiine rozuminnia zabezpechennia, dotrymannia ta vidnovlennia za Osnovnym zakonom pravovoho statusu riznykh vydiv sotsiosub'ektiv. Lektsiia № 1. Kurs lektsii z navchalnoi dystsypliny "Konstytutsiine pravo zarubizhnykh krain": navch. posibnyk. Kyiv: Vydavets Nazarov O. A., 2019. 304 s. URL: https://drive.google.com/file/d/1QaXm6_yBamYIqNUUDj6nKXJ0JD60e1-f/view (data zvernennia 5.11.2023).

7. Kyrychenko A. A., Lantsedova Yu.A. Antykorruptsyonnaia paradyhma: systemnoe pravovoe yssledovanye: monohrafiya / pod red. A. A. Kyrychenko. Kyev: Yzdatel Nazarov O. A., 2020. 668 s. URL: <https://drive.google.com/file/d/1GgzJg8MBNfWs1j7v2l5PR5CNUw9D9j7q/view> (data zvernennia 5.11.2023).

8. Kyrychenko O. A., Lantsedova Yu. O., Tuntula O. S. Innovatsii yurysprudentsii i zakonodavstva v farmatsevtichnii diialnosti: monohrafiia. Varshava: RS Global Sp.z O.O., 2020. 97 s. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/30> (data zvernennia 5.11.2023).

9. Kyrychenko O. A., Lantsedova Yu. O., Tuntula O. S. Innovatsii yurysprudentsii ta zakonnosti u sferi transportu i transportnykh tekhnolohii: monohrafiia. Varshava: RS Global Sp.z O.O., 2021. 95 s. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/37> (data zvernennia 5.11.2023).

10. Kyrychenko O. A., Tuntula O. S., Tkach Yu. D. Innovatsii yurysprudentsii v zabezpechenni zhurnalistskoi haluzi prava ta mediabezpeky: monohrafiia. Varshava: RS Global Sp.z O.O., 2021. 98 s. URL: <https://monographs.rsglobal.pl/index.php/rsgl/catalog/book/40> (data zvernennia 5.11.2023).

11. Kyrychenko A., Shymchenko A. Konstytutsyonnie osnovy naybolee efektyvnogo, ratsyonalnogo y kachestvennogo sobliudeniia, preduprezhdeniia narusheniia y maksimalno polnogo vosstanovleniia pravovoho statusa fizycheskykh lyts y ynykh sotsyosubektov: chast vtoraiia. *Visegrad Journal on Human Rights. Retsenzovane zakordonne vydannia*. Bratislava, Sloveniia. 2021. № 5. S. 65-70. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf (data zvernennia 5.11.2023).

12. Kyrychenko O. A., Tkach Yu.D., Bondarenko I.V. Innovatsii yurysprudentsii v zabezpechenni zhurnalistskoi haluzi prava ta mediabezpeky: monohrafiia. Varshava: RS Global Sp.z O.O.; Kyiv: Vydavets Nazarov O. A., 2022. 2-he vyd. 1012 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/6733-kirichenko-o-a-tkach-yu-d-bondarenko-i-v-innovatsiji-yurysprudentsiji-v-zabezpechenni-zhurnalistskoji-galuzi-prava-ta-mediabezpeki-monografiya-varshava-rs-global-sp-z-o-o-kijiv-vidavets-nazarov-o-a-2022-2-ge-vid-1008-s> (data zvernennia 5.11.2023).

13. Kyrychenko O. A., Bondarenko I.V. Innovatsii yurysprudentsii v zabezpechenni zhurnalistskoi haluzi prava ta mediabezpeky: monohrafiia. Varshava: RS Global Sp.z O.O.; Kyiv: Vydavets Nazarov O. A., 2022. 3-tie vyd. 2080 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (data zvernennia 5.11.2023).

14. Kyrychenko O. A., Bondarenko I.V. Innovatsii yurysprudentsii v zabezpechenni zhurnalistskoi haluzi prava ta mediabezpeky: monohrafiia. Varshava: RS Global Sp.z O.O.; Kyiv: Vydavets Nazarov O. A., 2022. 4-te vyd. 2624 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (data zvernennia 5.11.2023).

15. Kyrychenko A.A., Bondarenko Y.V. Ynnovatsyonnie osnovy lehytymnogo massmedyinoho y ynoho obnarodovaniia dostovernikh y nedostovernikh svedeniy v usloviakh voennogo polozheniia: ucheb. posobie. 4-toe yzd. Kyev: Yzdatel Nazarov O. A., 2022. 336 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/6872-kirichenko-a-a-bondarenko-i-v-innovatsionnye-osnovy-legitimnogo-massmedijnogo-i-inogo-obnarodovaniia-dostovernikh-i-nedostovernikh-svedeniy-v-usloviakh-voennogo-polozheniia-ucheb-posobie-4-toe-izd-kiev-izdatel-nazarov-o-a-2022-336-s> (data zvernennia 5.11.2023).

16. Kyrychenko A.A., Bondarenko Y.V. Ynnovatsyonnie osnovy lehytymnogo massmedyinoho y ynoho obnarodovaniia dostovernikh y nedostovernikh svedeniy v usloviakh voennogo polozheniia: ucheb. posobie. 5-toe yzd. Kyev: Yzdatel Nazarov O. A., 2022. 1684 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (data zvernennia 5.11.2023).

17. Kyrychenko A.A., Bondarenko Y.V. Ynnovatsyonnye osnovy lehytymnogo massmedyinoho y ynoho

obnarodovanyia dostovernikh y nedostovernikh svedenyi v uslovyiakh voennoho polozheniia: ucheb. posobyе. 6-toe yzd. Kyev: Yzdatel Nazarov O. A., 2022. 2244 s. URL: <https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a> (data zvernennia 5.11.2023).

18. Kyrychenko O.A. Innovatsiini konstitutsiini osnovy zabezpechennia dotrymannia ta vidnovlennia pravovoho statusu hromadian u konteksti rozvytku yevrointehratsiinykh protsesiv: chastyna 1. *Nove ukrainske pravo*. Vyp. 6. Tom 1. 2022. S. 148-153. URL : <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/issue/view/11/11> (data zvernennia 5.11.2023).

19. Konstitutsiia Ukrainy: zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1996, № 30, st. 141, iz zminamy, zghidno iz zakonom № 27-IX vid 3 veresnia 2019 r., VVR, 2019, № 38, st. 160. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (data zvernennia 5.11.2023).

20. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r., № 2341-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 2001, № 25–26, st. 131, zi zminamy zghidno iz zakonom № 3233-IX vid 13 lypnia 2023 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (data zvernennia 5.11.2023).

21. Lantsedova Yu., Brylev V. Konstitutsiynnye osnovy naybolee efektyvnoho, ratsyonalnoho y kachestvennoho sobliudeniia, preduprezhdeniia narusheniia y maksimalno polnoho vosstanovleniia pravovoho statusa fyzycheskykh lyts y ynykh sotsyosub'ektiv: chast pervaia. *Visegrad Journal on Human Rights*. Retsenzovane zakordonne vydannia. Bratyslava, Sloveniia. 2021. № 5. S. 59-64. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf (data zvernennia 5.11.2023).

22. Tuntula A.S., Shlychek A.Yu. Systema novykh doktryn y kontseptsyi pravovoho statusa molodezhy: pryhlashenye k diskussyy. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. 2017. № 38. S. 46-66. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2017/04/shlychek_tuntula_38.pdf (data zvernennia 5.11.2023).

23. Tuntula A., Bondarenko O. Konstitutsiynnye osnovy naybolee efektyvnoho, ratsyonalnoho y kachestvennoho sobliudeniia, preduprezhdeniia narusheniia y maksimalno polnoho vosstanovleniia pravovoho statusa fyzycheskykh lyts y ynykh sotsyosub'ektiv: chast tretia. *Visegrad Journal on Human Rights*. Retsenzovane zakordonne vydannia. Bratyslava, Sloveniia. 2021. № 5. S. 71-76. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/12/VJHR_5_2021.pdf (data zvernennia 5.11.2023).

24. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2003, № № 40-44, st. 356, zi zminamy zghidno zakonu № 3320-IX vid 10 serpnia 2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (data zvernennia 5.11.2023).